

České právní dějiny.

Čáda Fr., Ležení podle čes. práva zemského. (K osobní exekuci II.) V Praze 1922. Stran 66. — Cena 9 Kč.

Práce Čádova vydaná jako šesté číslo Prací ze semináře českého práva na Karlově universitě v Praze je, jak z podtitulu jest patrné, pokračováním starší studie autorovy roku 1920 v téže sbírce uveřejněné. Autor vybral si thema z oboru soukromého práva českého, který sám o sobě jest poměrně velmi málo zpracován, a v oboru tom právě obligacní právo došlo pozornosti nejmenší. Tím se vysvětluje, že autor mohl jen málo opřít se o výsledky literární a musil téměř napořád opřít své badání o prameny. Z užitých takto pramenů jest patrné, že autor věnoval pozornost skutečně celé oblasti českého práva, neobmezuje se pouze na Čechy a Moravu, nýbrž správně přihlížejí také k území opavskému a zřízením zemským hornoslezským.

Látku takto sebranou rozvrhl si autor zcela správně na dva oddíly. V prvním probírá historický vývoj, v druhém podává dogmatický rozbor, k závěru pak sestavuje monografickou literaturu ležení pro právo české, polské, německé i ukázky pro právo západní Evropy.

Historický vývoj sleduje stručně a přehledně na základě monografické literatury průběh vzniku zajímavé instituce ležení na západě Evropy ve Francii, v souvislosti s rytířstvím a výpravami křížovými. Jedenácté století, počátek křížových válek, zdá se býti její kolébkou. Z francouzského práva přešla do církevního a z něho ještě ve XII. století do Německa. U nás seznamují se význačné osoby, jak ukazují první pramenné zmínky o ležení dr. Čádou důkladně kritice podrobené, s institucí ležení v cizině, zúčastňují se na ležení, a roku 1231 dokonce i místo pro ležení zvoleno jest v českém státě. Tím připravuje se recepce ležení i u nás.

K recepci samé dochází však jinou cestou v Čechách a jinou na Moravě. V Čechách tvoří totiž základ recepce ležení právo kanonické, na Moravě právo německé; v Čechách dochází k recepci koncem XIII. věku, na Moravě asi začátkem XIV.; za to v Čechách je ležení i potom dosti sporadické, na Moravě stává se brzy velmi častým zjevem. Teprve husitské války rozmnožily u nás všude nebývalou měrou počet smluv s ležením i počet osob, které ležení vykonávaly, t. zv. ležáky. Současně došlo tehdy k prvním formulováním zásad ležení i v právu zemském, obecnými nálezy zemského soudu. Zásady ty převzaty i do zřízení zemských. Za to však od konce XV. věku jeví se rozdíl mezi Čechami a Moravou. V Čechách hledělo se na ležení jako na výpomoc z nouze, a mnoho ceny a vážnosti ležení nemělo, na Moravě sice uznávali také jeho špatné stránky rozmnožením nepohodlných ležáků, nemohli se ho však přes všechno úsilí zbavit. Proto také Obnovec zřízení odstraňující ležení vůbec, v Čechách jen dovršilo to, co se dlouho připravovalo, na Moravě však přetrhlo život instituce silně rozvinuté.

V druhé části práce podán jest pak dogmatický rozbor ležení. V první stati této části probrán jest předmět ležení. Autor zjišťuje, že

u nás jako jinde není ležení pouze u zápůjčky, jak někdy mylně bývá tvrzeno, nýbrž že přistupuje jako prostředek utvrzovací i k jiným právním jednáním. Do první skupiny těchto jednání řadí případy veřejno-právní, do druhé soukromoprávní. V této druhé skupině jde nejčastěji o zápůjčku, správu nebo obnovu listu, vedle toho sporadicky i o celou řadu jednání jiných. Vývoj jde však skutečně k tomu, že koncem svého trvání v druhé polovici XVI. století obmezuje se ležení na pouhou zápůjčku.

Druhá stať jedná o osobách na ležení zúčastněných. Je to jednak osoba zavázaná, jednak osoba zavazující. Osobou zavázanou nejčastěji je rukojmí, vedle toho dlužník sám, ano někdy i věřitel, při čemž ovšem toto ležení věřitelovo podléhá zvláštním pravidlům. Autor zkoumá při této příležitosti i otázku, pokud různé stavy mohly se ležením zavazovati, a zjišťuje, že ženy u nás z ležení byly vyřoučeny, což jinde nebylo. Stranou zavazující jest věřitel, jehož způsobilost posunovala se dle všeobecných zásad způsobilosti právní.

Třetí stať probírá provedení ležení; jde tu hlavně o dvě otázky: o čas a místo. V otázce času najdeme výklad o počátku ležení, o jeho trvání i o době jeho ukončení. O místě sebrány jsou velmi podrobně nejrozmanitější možnosti v pramenech se vyskytující.

Čtvrtá část dogmatického vylíčení ležení jedná o skončení ležení. Skončení to jest buď normální, když ležením vynauceno jest splnění závazku, anebo abnormální, když věřitel znamená nezdár stihání svého dlužníka ležením, užije jiných prostředků, které ležení mají nahraditi. Sem patří některé staré a velmi zajímavé prostředky, které autor podrobněji zkoumá, pokud ovšem mají skutečný význam při ležení. Jsou to: vyvolávání rukojmí, lání a brání na škodu v křesťanech a židech.

Poslední stať práce věnována jest úvaze o právní povaze ležení. Autor shrnuje a rozebírá tu především názory cizí zvláště německé a francouzské, ukazuje, že ležení recipované u nás z práva kanonického a německého přejímá i ráz z těchto práv, zůstávajíc vždy prostředkem osobně exekučním, který sice upevňuje postavení věřitele, avšak nedává mu jistoty, že by jim neplnění smlouvy bylo vyloučeno.

Vývody autorovy jsou jasné a přesvědčivé. Srovnání s dřívějšími pracemi autorovými ukazuje, jak značný pokrok za tu dobu učinil, jak v metodě sbírání látky tak i zpracování. Vytknouti by se daly některé nepřesnosti jako na př. když na str. 26. autor ležení prohlašuje za prostředek utvrzovací, na str. 64. však to popírá, tvrdě, je jest pouze upevněním postavení věřitele. Také některé nepřesnosti jazykové daly by se vytknouti, oblíbené »co do« vyhražuje, roli hřáti, tiskárnou patrně zavinené psaní Dąbkowski, zaloga, nebo konečně užívání nezvyklého jestovati místo cizího existovati. Z věci samé lze vytknouti jen to, že není (str. 16. a 18.) dosti jasně vyložen důvod, proč na Moravě rozvinulo se ležení více nežli v Čechách. Nestačí tu odkázati prostě na menší rozvoj desk tamnějších, neboť důvod proto třeba hledati zvláště v tom, že zástavní právo ustrnulo tam na zástavě s držbou a nedošlo formy

zástavy bez držby jako v Čechách, jakož i v tom, že exekuční řízení v Čechách neobyčejně se rozvinulo.

Některá tato nedopatření a menší vady nijak však neubírají knize ceny jako celku. Autor ukázal tu, že dovede vědecký problém si rozvrhnouti, sebrati s velikou pílí dosavadní literaturu jeho, přímo z pramenů čerpati novou látku, a poznatky takto sebrané dobře rozčleniti i zpracovati. V první části práce zvláště dobře zdařilo se mu vystihnouti celkový vývoj ležení u nás, jeho přenesení z ciziny a přizpůsobení domácím poměrům. Stati ty nutno zařaditi k nejlepším celé knihy; v nich ukázal autor také značnou kritickou schopnost rozboru pramenů. Druhá část neposkytuje autoru tolik příležitosti tuto svou schopnost spekulaci upotřebiti, avšak i tam vhodným roztríděním a systematickým zpracováním látky sebrané ukázal autor nejen velikou pílí, nýbrž i způsobilost jasně právnicky mysliti a se vyjadřovati.

Kapras.

Civilní právo.

Vacek Josef, Naše revoluce a manželství. (2. svazek Knihovny socialisace vědy, v Praze, 1920, str. 105.)

Tento spis vznikl z přednášek v lidových extensích vysokých škol brněnských. Proto je do široka založen, neboť šlo o to, by posluchači z různých vrstev mohli lehce pochopiti projednávaný problém. Sluší uznati, že tato stránka výchovná autorovi zcela se podařila, neboť jeho vývody jsou dobře srozumitelné, třebaž otázky, jež došly řešením, nejsou jednoduché. Líčení je založeno na srovnávání různých zákonodárství ve věcech manželských, i pohybuje se tu autor volně na poli sobě vyvoleném; při tom kritizuje naši manželskou novelu z 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n., naoklik stanoví nové předpisy o rozloučení manželství.

Autor celkem není spokojen řešením našeho zákona; vidí hlavní jeho vadu v tom, že je přespříliš ovládnán revolučním ovzduším a novodobým zákonodárstvím německým, kdežto zákonodárství anglické, francouzské a severoamerické nebylo dostatečně oceáno. Autor sám zásadně hájí nerozlučnost manželství, připouští však výjimečně rozluku tam, kde by přísné dodržení nerozlučnosti se jevilo býti příliš krutým modernímu citění a smýšlení. Tyto výjimky mohou podle něho se týkati pouze oněch případů, kde jeden manžel se prohřešil proti manželským povinnostem tou měrou, že nelze žádati na druhém manželu nevinném, by cítil se vázaným manželským svazkem. Ale kdy takové prohřešení nastalo, má zákon vytknouti taxative; podle autora jsou to případy cizoložství, těžkého ublížení tělesného, těžkého příkoří duševního, odsouzení k zneuctujícímu trestu a zhýralého nebo zpustlého života. Při oboustranném provinění manželů vychází autor od kompensace viny a nedovoluje rozluky. Provinilý manžel může podle autora sice uzavřítí nové manželství po rozluce, ale soud, který vyslovil rozluku, musí by vždy zpředu přesně informovatí nového snoubence provinilého manžela o tom, z jakého důvodu bylo svého času došlo k rozluce právěho